

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ ПРОТИЗАКОННИХ СХЕМ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

TYPOGENIZATION OF ANTI-LEGAL SCHEMES IN THE FINANCIAL SECTOR

У статті викладено обґрунтування вибору типологічних досліджень як наукового методу для аналізу підозрілих фінансових операцій щодо ризику легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. Типологічні дослідження як метод аналізу використовується як на міжнародному рівні, так і національними системами протидії відмивання коштів та фінансування тероризму окремих держав. Особливістю використання типологічних досліджень в Україні є розробка типологічних схем з метою візуалізації процесів, шляхом залучення програмного забезпечення. Саме типологізація дає можливість докорінно зрозуміти причини використання певних фінансових інструментів, наприклад, готівки, векселів, форм і засобів розрахунків та причини залучення певних фінансових установ та суб'єктів господарювання. Міжнародні типологічні дослідження охоплюють досвід протидії легалізації злочинних активів різних регіонів світу, накопичуючи досвід та передові практики превентивних заходів зростання економічної злочинності. Також, накопичення практичних знань в сфері ПБК/ФТ є інструментом підвищення кваліфікації фахівців у цій сфері та професійному зростанню молодих спеціалістів.

The article outlines the choice of typological research as a scientific method for the grouping of suspicious financial transactions regarding the risk of legalization (laundering) of proceeds from crime. Typological studies as a method of analysis are used both at the international level and in national anti-money laundering and terrorist financing systems of individual states. The peculiarity of the use of typological research in Ukraine is the development of typological schemes in order to visualize the processes by attracting software. It is the typology that provides an opportunity to understand radically the reasons for using certain financial instruments, such as cash, promissory notes, forms and means of payment, and the reasons for attracting certain financial institutions and business entities. International typological studies cover the experience of countering the legalization of criminal assets in different regions of the world, accumulating experience and best practices of preventive measures for the growth of economic crime. Also, the accumulation of practical knowledge in the field of AML/FT is a tool for professional development of specialists in this field and professional growth of young specialists.

Ключові слова: легалізація, відмивання грошей, ризику легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, типологічні дослідження, типологічні схеми, підозрілі фінансові операції, векселі, готівка, цінні папери.

Key words: legalization, money laundering, risks of legalization (laundering) of proceeds from crime, typological researches, typological schemes, suspicious financial transactions, bills of exchange, cash, securities.

Тетяна
Дмитренко
аспірант ДННУ
«Академія
фінансового
управління»,
Голова Правління
ГО «Агентство
з розвитку
вексельного
ринку»

Tetiana
Dmytrenko
postgraduate
Academy
of Financial
Management

ФІНАНСОВІ ІНСТИТУТИ

Постановка проблеми. Методи легалізації злочинних доходів стають дедалі більш рафінованими і важко піддаються викриттю за рахунок збільшення швидкості трансакцій завдяки розвитку нових технологій. Рівень і масштаби розвитку схем, засобів та інструментарію злочинних фінансових операцій досягли в усьому світі величезних розмірів і стали загрозою стабільності окремих країн і зовнішньої безпеки цілих регіонів. Діяльність могутніх злочинних угруповань приводить до дестабілізації економік окремих держав порушення принципів господарської конкуренції, а також до деформації функціонування всієї макроекономічної системи держави.

Сучасні виклики і загрози щодо протидії відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, вимагають найефективніших методів дослідження тенденцій розвитку тіншового сектору економіки, моніторингу і аналізу підозрілих фінансових операцій, а також інтеграції методів дослідження національних систем боротьби до міжнародних стандартів. В сфері фінансового моніторингу все більшого розвитку набувають методи управління ризиками легалізації злочинних коштів та типологічні дослідження злочинних схем.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми та перспективи розвитку національної системи протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, в Україні знайшли своє відображення в роботах багатьох науковців, але при цьому велика кількість питань що до методів дослідження, механізмів і критеріїв визначення незаконних фінансових операцій є не вирішеними і потребують подальшого дослідження [1]. В наслідок злочинних процесів легалізовані кошти потрапляють до різних галузей економіки, але найбільше використовуються кредитно-фінансовий й банківський сектор. Аналіз міжнародного досвіду в сфері фінансового моніторингу повинен бути трансформований і реалізований в Україні враховуючи національні

особливості законодавства та організації діяльності національної системи протидії відмивання коштів та фінансування тероризму (далі – ПВК/ФТ). Державною службою фінансового моніторингу України, як підрозділом фінансової розвідки України здійснюється велика робота що до адаптації міжнародних стандартів ФАТФ до особливостей вітчизняної фінансової системи.

Для дослідження вибрані в більшості міжнародні та українські інформаційні джерела, які містять Стандарти, Типологічні звіти та Рекомендації міжнародних організацій ті їх регіональних представництв, а саме Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ), Європейської групи з протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму (MONEYVAL), Євразійської групи з протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму (EAG) та типологічні дослідження Держфінмоніторингу України.

Метою дослідження є обґрунтування вибору типологічних досліджень як ефективного наукового методу аналізу процедур легалізації злочинних коштів та важливої складової в накопиченні та передачі досвіду на міжнародному рівні для розвитку національних систем боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Основні результати дослідження. Під типологізацією зазвичай розуміють вміння знаходити, помічати в навколишньому типове, що повторюється, а потім, адекватно побаченому, його класифікувати [2, стор.17]. Цей метод дозволяє виявляти групи схожі між собою процеси у вигляді логічних моделей - так званих ідеальних типів

[3, стор.27]. В кримінологічній науці під типологізацією (типологією) злочинних операцій мають на увазі зведення одноманітних (типових) зразків злочинної поведінки в найбільш загальну її модель (тип).

Термін «типологія», введений в науковий обіг Бленвіля в 1816 р.,

широко використовується в даний час в самих різних областях людського знання: соціології, історії, літературознавстві, мовознавстві, археології, правознавстві, економіці та інших галузях. Поряд з тим, що в кожній з цих областей наукового знання він часто позначає далеко не однакові поняття (за змістом і обсягом), оскільки кожна з них має свій специфічний предмет дослідження, а самі поняття розроблені з більшим чи меншим ступенем повноти, можна відзначити і деякі загальні моменти в змісті поняття «типологія» в ряді областей знання.

Серед інших значень під типологією розуміється і метод наукового пізнання, в основі якого лежить розчленовування систем об'єктів і їх угруповання за допомогою узагальненої моделі або типу, а також результат типологічного опису і співставлення [4, стор.63].

Зростання ролі типологічних досліджень у всіх науках, в тому числі і економіці, викликається приблизно однаковими причинами на певному етапі розвитку наукових знань і пов'язане, як правило, зі становленням і розвитком системного підходу в пізнанні відповідних об'єктів або явищ об'єктивної дійсності як приватного прояву найбільш загального методу матеріалістичної діалектики. Необхідність в системному підході і типологічному методі дослідження кримінально – економічних явищ, як показує історія розвитку тіньової економіки, виникає на певному ступені пізнання об'єктивної дійсності, коли накопичено достатньо емпіричних матеріалів і результатів аналітичної діяльності мислення, а подальший розвиток наукового знання вимагає їх синтетичного узагальнення і приведення в певну концептуальну систему.

Типологія злочинних явищ виступає однією з конкретних форм синтезу, так як типологічний метод пізнання виконує функцію змістовно - теоретичної і логічної організації великого і розгалуженого наукового матеріалу [5]. Специфічним, що ви-

діляють типологічний метод пізнання з системного підходу до вирішення завдання синтезу, є, безумовно, сам спосіб синтезу на основі типової схеми.

Разом з тим, типологія є всього лише окремих випадок системного підходу, який виступає більш загальним методом пізнання по відношенню до типологічного методу дослідження і в свою чергу представляє собою прояв найбільш загального методу матеріалістичної діалектики.

Найбільш близький до методу типології за своїм гносеологічному статусу метод моделювання, який народився в математиці і фізиці. Головний зв'язок в змісті обох методів пізнання полягає в тому, що як модель, так і ідеальний тип відтворюють об'єкт вивчення, його ознаки і властивості, відносини між ними і зв'язку з навколишнім середовищем в спрощеному, ідеалізованому вигляді. З іншого боку класифікація в типологічному методі виступає і як результат послідовно проведеної типології, коли типові явища або процеси виявляються розподіленими по відповідним типам. Цю функцію можна також з повною підставою назвати функцією типологічну класифікацію, оскільки поняття типології охоплює як процес виділення типів, так і результат цього методу дослідження.

Ще два споріднених, загальнонаукових прийомів пізнання – це типологія і класифікація. В науковій літературі поняття типології та класифікації найчастіше застосовуються навіть як синоніми, іноді типологія розглядається як вид класифікації [5, стор.56], що, на наш погляд, не можна вважати правомірним. Тому вважається за необхідне чітко з'ясування як певних схожих рис, так і тих рис, які складають їх особливість і перетворюють в самостійні, хоча і споріднені прийоми пізнання.

Типологія спирається на класифікацію, в логічному плані процесу пізнання слід за нею, долає її недоліки, є в цьому сенсі її прямим продовженням [6, стор.254]. Однак і найповніша класифікація дослі-

джуваних об'єктів або предметів не в змозі дати системного, цілісного знання про них, оскільки навіть найбільша сукупність пересічних класифікаційних площин (схем) в теоретичному плані не є все ж концептуальною системою. Класифікація не в змозі розкрити системоутворюючі зв'язки, оскільки не йде далі зіставлення за ознакою подібності та відмінності.

Разом з тим, у типології і класифікації є багато спільного, зумовленого тим, що аналіз і синтез не відгороджені один від одного, а навпаки, тісно взаємопов'язані і переплетені в процесі наукового пізнання.

Розглянемо типологію множин сумнівних фінансових операцій з погляду аналізу і створення превентивних заходів зростання тіншового сектору економіки.

Ідеальним типом для типологізації процесів легалізації злочинних коштів є конвертація готівкових коштів в безготівкові в значних сумах, з частою (щоденною періодичністю) та значною швидкістю здійснення операцій. Так само яскраво вираженим ідеальним типом є перерахування грошових коштів за кордон.

З огляду на Рекомендації ФАТФ щодо ідентифікації осіб також виокремлюють операції здійснені публічними особами та особами, пов'язаними з здійсненням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції [7].

Для побудови типологічних схем для цих ідеальних типів збирається множина фінансових операцій, які пов'язані з визначеними як ідеальний тип фінансовими операціями. В результаті спостережень за кількістю подібних операцій і доказовості скоєного злочину вибудовується типологічна схема відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом.

З огляду на міжнародний характер фінансових злочинів розвиток типологічних досліджень є доцільним як на міжнародному рівні, так і на національному рівні, враховуючи законодавство та регулювання фінансового ринку окремих країн та регіонів.

В першу чергу типологічними дослідженнями займаються безпосередньо ФАТФ (The Financial Action Task Force (FATF)) та його регіональні органи. На сьогоднішній момент в ФАТФ входять 37 членів: 35 юрисдикції та 2 регіональні організації (Рада співробітництва країн Перської затоки* і Європейська Комісія). 37 членів ФАТФ ставлять собі за мету протидію відмиванню грошей і фінансуванню тероризму. Також діють 29 міжнародних і регіональних організацій, які є асоційованими членами або спостерігачами ФАТФ і беруть участь в її роботі [7].

Існує вісім регіональних органів, створених за типом ФАТФ, і асоційованих членів, що мають аналогічну ФАТФ форму і функції – Азіатсько-Тихоокеанська група по боротьбі з відмиванням грошей (АТГ) [8], Карибська група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (КФАТФ) [9], Обраний Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей (МАНІВЕЛ) (раніше РС-R-EV) [10], Група по боротьбі з відмиванням грошей в Східній і Південній Африці (ЕСААМЛГ) [11], Євразійська група (ЕАГ) [12], Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей в Південній Америці (ГАФІСУД) [13], Міжурядова група Західної Африки по боротьбі з відмиванням грошей (ГІАБА) [14], Група по боротьбі з відмиванням грошей на Близькому Сході і Північній Африці (МЕНАФАТФ) [11]. Багато країн-учасників ФАТФ також є членами цих органів.

Кожен з регіональних органів ФАТФ щорічно за визначеною тематикою та під головуванням країни – модератора такого дослідження випускає декілька каталогів типологічних досліджень, розроблених на підставі типологічних досліджень, наданих матеріалів та опитувальників кожної з країн, що входить в склад такого регіонального органу. Також залучаються за згодою до таких досліджень інші країни, які за територіальною ознакою чи при наявності досвіду з

досліджуваною теми також роблять вклад в розробку каталогу типологічних схем.

В нашій державі відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» обов'язки з аналізу методів і фінансових схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму покладаються на спеціально уповноважений орган [15].

Одночасно, вже в кінці 2003 року, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року № 1565 [16] була створена міжвідомча робоча група з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, яка постановою КМУ від 6 січня 2010 року № 25 була перетворена в Раду з питань дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванні тероризму [17]. Вона має статус постійно діючого консультативно-дорадчого органу, створеного Кабінетом Міністрів України. Одним з її завдань є узагальнення отриманої в установленому порядку від органів виконавчої влади, інших державних органів, підприємств, установ і організацій інформації, що стосується легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму, підготовка відповідних аналітичних матеріалів з метою виявлення джерел походження таких доходів, механізмів та схем їх легалізації, шляхів запобігання негативним тенденціям у цій сфері.

Вперше Типології легалізації злочинних коштів в Україні були підготовлені уповноваженим законодавством органом – Держфінмоніторингом України в 2005 році за матеріалами 2004-2005 років [18]. Наступні дослідження охоплювали узагальнюючі матеріали 2005-2006 рр. [19]. В цих документах було визнано, що найчастіше механізми відмивання грошей містять складні,

заплутані, багатоланцюгові операції. Одна і та ж схема може включати операції із зняттям готівки, з купівлею цінних паперів, страхуванням та перестраховуванням, розрахунки з нерезидентами з офшорних країн, фіктивні зовнішньоекономічні операції та незаконне відшкодування ПДВ, фальсифікацію документації, використання викрадених паспортів, створення фіктивних фірм, тощо. Тому віднесення схем легалізації до того чи іншого типу здійснювалося ключовим, найбільш вагомим її елементом.

При цьому основною проблемою розробки типологічних схем було визначено швидке прилаштування злочинців до змін законодавства чи дій правоохоронних та фіскальних органів шляхом розробки нових способів перетворення злочинних грошей в цілком легальні. На жаль, сучасні злочинці за розвитком ідей і технологій завжди йдуть на крок попереду правоохоронних структур, покликаних з ними боротися. Шахраї регулярно змінюють способи легалізації грошей, валюту сумнівних операцій, фінансові інструменти, а також використовують міжнародні фінансові організації для відмивання нелегальних коштів.

Про типовості протиправних схем списання коштів з кореспондентських рахунків українських банків в зарубіжних фінансових установах на основі неправомірних рішень судів іноземних юрисдикцій свідчить той факт, що Національний банк України неодноразово реагував власними постановами та спеціальними листами – розпорядженнями на ініціювання за межами юрисдикції України судових суперечок, в яких відповідачем за позовом може бути український суб'єкт господарювання або нерезидент України, якому переуступлені право вимоги до цього суб'єкта-позивача. У зазначених справах рішеннями іноземних судів підтверджують штучно створену заборгованість українського підприємства перед позивачем – нерезидентом, який частіше всього має власну юрисдикцію в офшорних

зонах, а також виносять рішення про стягнення на користь позивача кошти, що знаходяться на кореспондентському рахунку банку, який обслуговує свого клієнта-боржника. До судового процесу найчастіше представників обслуговуючого банку не залучають і про судові рішення, відкриття виконавчого провадження з подальшим арештом кореспондентського рахунку банку боржника і стягненням визначених судовим рішенням грошових коштів. В такій ситуації банк - власник цього рахунку не може оперативним чином відреагувати на зазначену ситуацію і не в змозі забезпечити збереження своїх коштів в зонах іноземної юрисдикції.

В більшості типологічних досліджень, зроблених міжнародними організаціями типологічні схеми мають описовий характер, наданий в вигляді кейсів або каталогів типологічних звітів [20]. Держфінмоніторинг України в аналітичній діяльності здебільше використовує аналітичні програми і графічне зображення типологічних схем, починаючи з 2005 року.

Повертаючись до дослідження інструментів відмивання злочинних доходів в фінансовому секторі головним інструментом і на даний час залишається готівка. Тому саме операціям з готівкою присвячені окремі типологічні дослідження 2009 року - «Властивості та ознаки операцій, пов'язаних з відмиванням коштів шляхом зняття готівки. Тактичне дослідження та практичне розслідування» [21] та 2011 року - «Використання готівки в схемах відмивання злочинних доходів» [22]. Створення цих типологій було направлено на протидію перетіканню капіталу між легальною і нелегальною, тіншовою економікою. Необхідно зазначити, що операції з готівкою є складовою всіх типологічних досліджень, з огляду що саме готівка є найпоширенішим фінансовим інструментом в легалізації коштів через фінансовий ринок завдяки властивостям готівки – ліквідності, простоті передачі та анонімності володіння.

Протягом розвитку 40 рекомендацій ФАТФ, які вперше були видані в 1990 році і переглянуті в 1996, 2003 і 2012 роках ФАТФ публікує пояснювальні записки, які пояснюють, як застосовувати певні рекомендації і дають додаткові керівництва [7].

Після подій 11 вересня 2001 року, ФАТФ прийняла Дев'ять спеціальних рекомендацій щодо боротьби з фінансуванням тероризму. Перші вісім спеціальних рекомендацій були ухвалені 31 жовтня 2001 року, а дев'ята -

22 жовтень 2004 року. Після редакції документа в 2012 році Дев'ять Спеціальних Рекомендацій увійшли в 40 Рекомендацій. Рекомендації ФАТФ стали світової концепцією для ефективних національних і міжнародних заходів контролю протидії відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму (далі - ПВК/ФТ).

МВФ і Світовий Банк визнали Рекомендації ФАТФ як міжнародних стандартів протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму. В 2002 році МВФ, Світовий Банк і ФАТФ розробили загальний метод оцінки відповідності Рекомендацій ФАТФ. В 2014 році він був вдосконалений.

ФАТФ визнає той факт, що країни, в зв'язку з різними правовими і фінансовими системами, не можуть використовувати ідентичні заходи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Рекомендації встановлюють мінімальні вимоги, які країни повинні реалізувати, враховуючи їх індивідуальні обставини і конституціональні концепції. Після редакції

40 Рекомендацій в 2003 році, ФАТФ розширила рівень своєї глобальної концепції щодо стримування незаконного переміщення коштів. В процесі удосконалення рекомендацій незмінною залишається 32 Рекомендація «Кур'єри з перевезення готівки», а отже, готівка залишається відповідною точкою топологічних досліджень та побудови типологічних схем. На рисунку 1 відповідною точкою є зняття готівки, інші операції

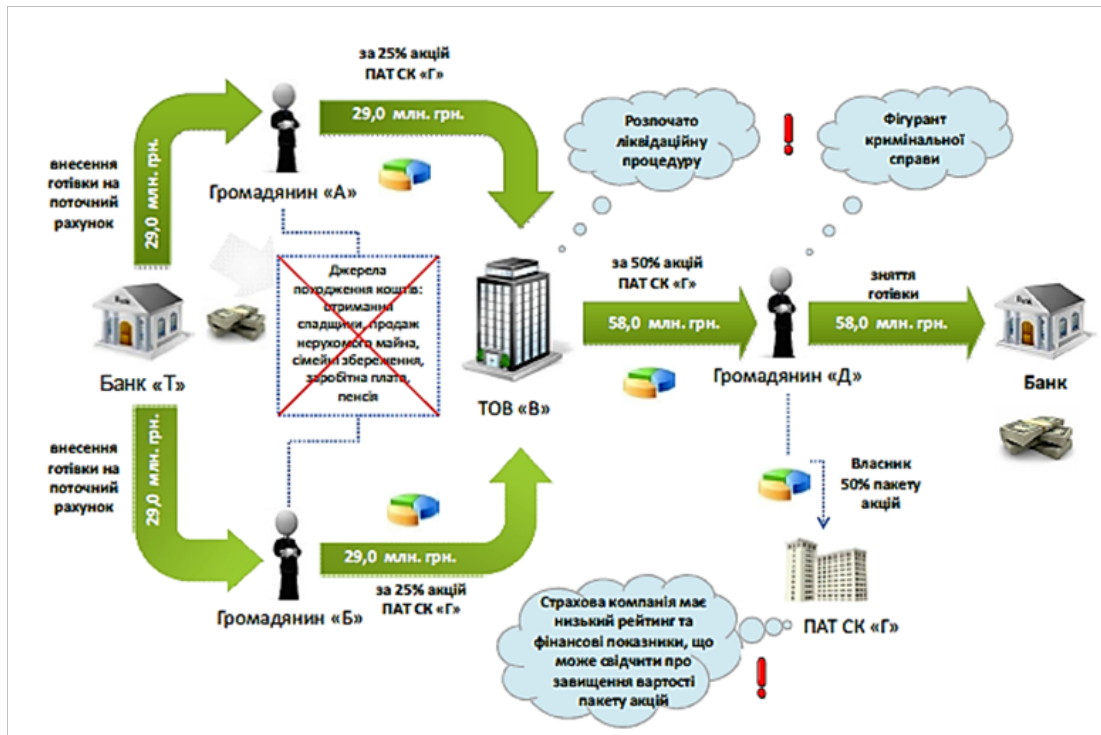

Рисунок 1. Підтвердження ліквідності страхової компанії [22]

побудовані за запитом джерел походження коштів в учасників фінансових операцій.

Необхідно звернути увагу, що у 32 Рекомендації FATF окрім готівки зазначені дуже близькі за властивостями щодо використання у злочинних операціях по легалізації коштів кредитні кошти обігу та платежу (bearer negotiable instruments) до яких відносяться прості і переказні векселі, банкноти та чеки [7].

Повертаючись до фінансового моніторингу векселельного обігу та типологічним дослідженням обігу саме цього фінансового інструменту, зазначимо що за українським законодавством вексель - неемісійний, документарний, ордерний цінний папір, що дає власникові векселя право вимагати від векселедавця по настанні зазначеного часу погашення суми номіналу, зазначеного у векселі, якщо вексель - дисконтний, та/або сплати відсотків, якщо вексель - процентний. З іншого боку, вексель за своєю природою та відповідно вексель є платіжним документом [23, стор.20].

Видача (емісія) векселів в Україні регулюється вимогами статей 1 та

75 Уніфікованого закону про переказні та прості векселі, запроваджен

ного Женевською конвенцією 1930 року, Законом України «Про обіг векселів в Україні» та статтею 23 Закону України «Про цінні папери та фондову біржу». Відповідно до статті 4 Закону України «Про обіг векселів в Україні» «видавати переказні і прості векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги. На момент видачі переказного векселя особа, зазначена у векселі як трасат, або векселедавець простого векселя повинні мати перед трасантом та/або особою, якій чи за наказом якої повинен бути здійснений платіж, зобов'язання, сума якого має бути не меншою, ніж сума платежу за векселем. Умова щодо проведення розрахунків із застосуванням векселів обов'язково відображається у відповідному договорі, який укладається в письмовій формі. У разі видачі (передачі) векселя відповідно до договору припиняються грошові зобов'язання щодо платежу за цим договором та виникають грошові зобов'язання щодо платежу за векселем» [24].

Перехід права власності на вексель здійснюється шляхом проставлення передавального напису, який за вексельною термінологією назива-

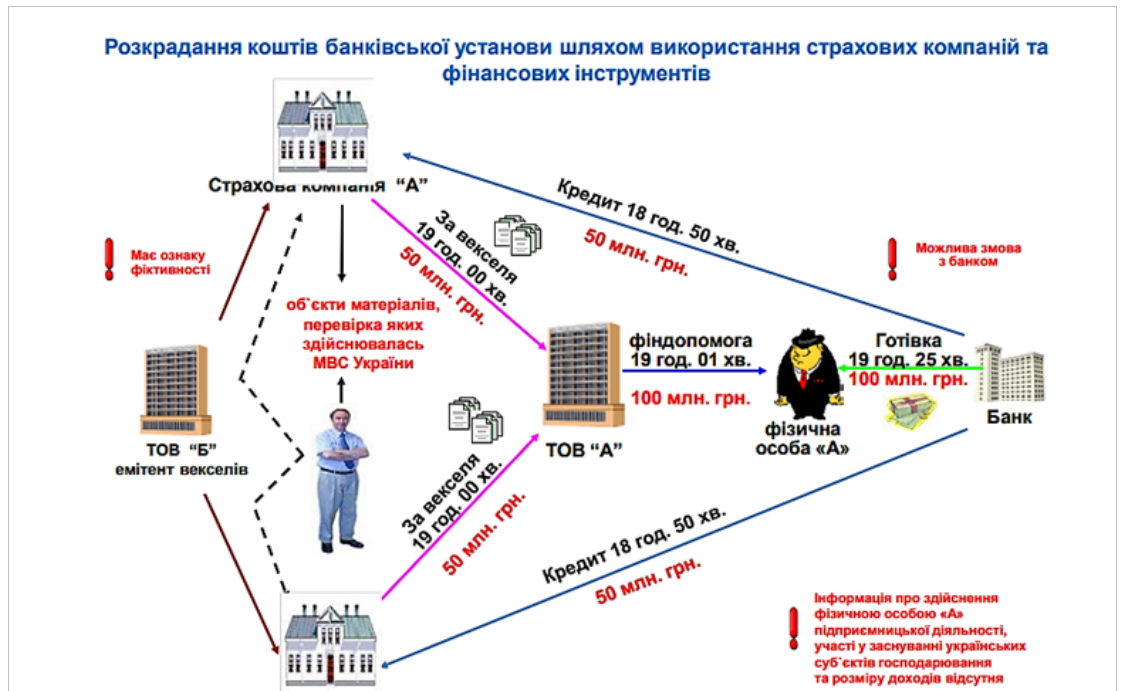

Рисунок 2. Використання векселів в сумнівних фінансових операціях [22]

ється індосамент. Індосамент може стати бланковим, якщо на ньому проставлені підпис і печатку колишнього власника, але немає найменування нового власника. У цьому випадку вексель перетворюється цінний папір на пред'явника, і саме такий вексель найближче подібний до готівки.

Використання таких векселів в фінансових операціях передують операціям з готівкою і є ще одною ділянкою ланцюга операцій по легалізації злочинних доходів. Розглянемо типологічну схему на рисунку 2.

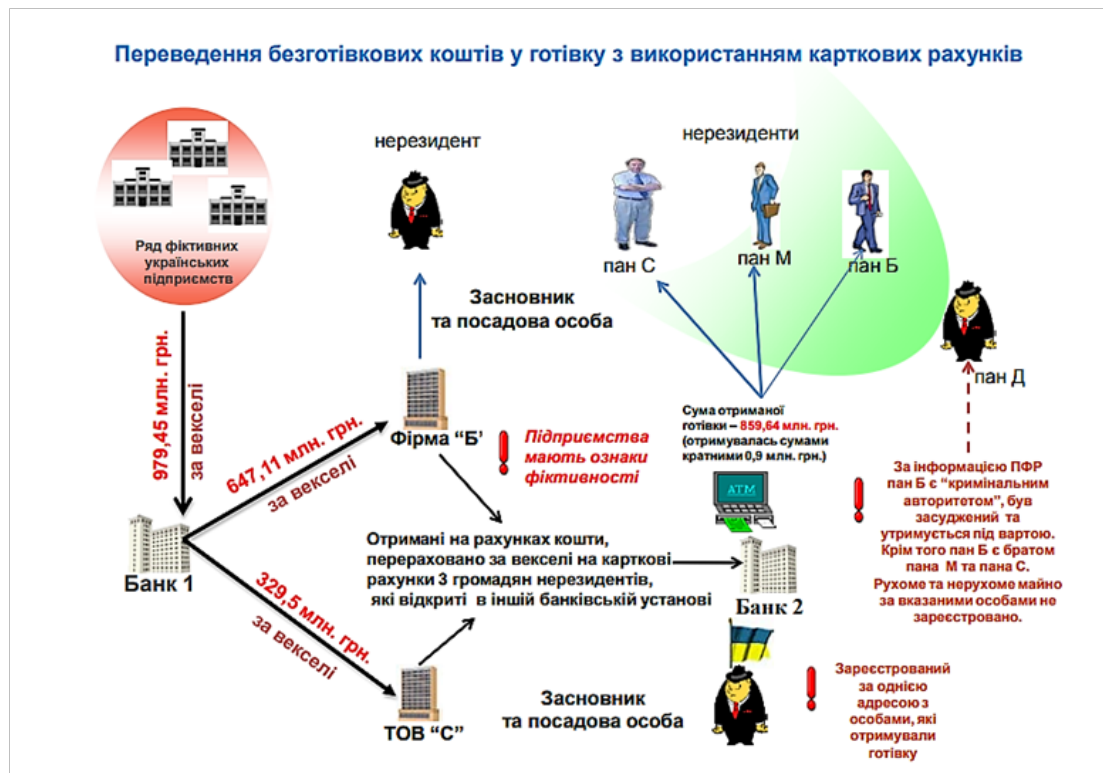
З погляду вексельного права та законодавства України операції з векселями можуть здійснювати і фізичні, і юридичні особи. Купівлю – продаж векселів як цінних паперів за умовами регулювання ринку цінних паперів суб'єкти господарювання повинні здійснювати за допомогою професійних операторів фондового ринку – торговцями цінних паперів. Розрахункові операції з векселем такої участі не потребують, але вимагають наявності зобов'язань по поставленим товарам чи послугам. Обіг векселів за участю фізичних осіб спричиняє обіг готівки. Якщо вексель з бланковим індосаментом, то виникають труднощі з ідентифіка-

цією осіб – учасників обігу векселя. Окрім того, регулювання вексельного обігу в Україні здійснюють щонайменше три надзорних органів фінансового ринку – Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія з регулювання ринку фінансових послуг та Державної фіскальна служба України і Державної служби фінансового моніторингу України в сфері ПВК/ФТ, що не дає можливості швидко реагувати на виклики злочинців, які використовують векселі в власній злочинній діяльності чи для легалізації злочинних доходів.

В діяльності конвертаційних центрів в певний період часу використовувались комісійні операції з векселями, що здійснювались банківськими установами – доміліяція векселів, коли банк уповноважували робити виплати по пред'явленим до сплати векселів частіше всього фізичними особами, а то і фізичними особами за нотаріальними довіреностями.

Останнім часом, з підвищенням вимог до обігу готівки і стимулювання використання для розрахунків платіжних карток відповідно до реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектору України

Рисунок 3. Міксування різних фінансових інструментів з новітніми засобами платежу [22]

до 2020 року [25] злочинці швидко пристосовуються до нових умов і останні типологічні дослідження і на національному рівні, і на міжнародному, присвячуються новим технологіям, за якими здійснюються розрахунки. Так, ФАТФ за останні п'ять років випустив керівництва щодо передплачених карток, інтернет – платежів, мобільних платежів, обігу електронних грошей та віртуальних валют [20]. На національному рівні Держфінмоніторинг України опублікував Типологічне дослідження «Кіберзлочинність та відмивання коштів» [26].

В типологічних схемах відображені тенденції міксування традиційних фінансових операцій з фінансовими операціями за участі нових технологій. Так, на рисунку 3 поєднані фінансові операції з використанням векселів та перерахування грошових коштів на платіжні картки з подальшим використанням їх в інших від місця випуску країнах світу.

Але при наявності типологічних досліджень попередніх періодів, каталогів типологічних досліджень накопичений досвід в побудові про-

тидії збільшення тіньового сектору економіки грають фундаментальну роль як для нашої держави, так і на міжнародному рівні. Обмінюючись досвідом різних країн ми збагачуємо досвід власних фахівців в сфері ПВК/ФТ, навчаємось новим трендам розвитку фінансового моніторингу, що неодмінно впливає на трансцендентність регіональних фінансових ринків, а отже і світового ринку в цілому.

ВИСНОВКИ

При розвитку засобів аналізу сумнівних операцій, класифікації фінансових інструментів за критеріями ризику використання та подальшій типологізації схем легалізації злочинних доходів зібрана інформація має використовуватись для аналізу фінансових операцій всіма суб'єктами фінансового моніторингу та працівниками правоохоронних органів шляхом розробки комп'ютерних програм моніторингу і аналізу та швидкого реагування на спроби запуску злочинцями легалізаційних процесів.

В законодавчій сфері типологізація злочинних операцій формує

зміни в регуляторних документах, адміністративного впливу на спроби скоєння злочину, спричиняє модернізацію фінансових інструментів з перетворенням на електронні форми для більшої їх прозорості. Також за рахунок топологічних досліджень модернізується і державний нагляд за фінансовим ринком.

З наукової точки зору типологічні дослідження розвивають методи аналізу, поєднання різних методик для пошуку найефективніших рішень на виклики сучасності.

В сфері фінансового моніторингу використання типологічного дослідження під час аналізу фінансових операцій, надасть змогу своєчасно виявляти та протидіяти відмиванню незаконних доходів. Результатом типологічних досліджень є створення аналітичної бази при прийнятті майбутніх рішень з метою попередження відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом.

В підсумку, виявлення та припинення схем пов'язаних з відмиванням корупційних доходів – основне завдання всіх учасників системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко, В. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму [Текст]: монографія / В. В. Коваленко, С. О. Дмитров, А. В. Єжов. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 112 с.

2. Добренъков, В.И., Кравченко, А.И. Фундаментальная социология: В 15 т. Т. 2: Эмпирическая и прикладная социология. [Текст]: монографія/ В.И. Добренъков, А.И. Кравченко. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 986 с.

3. Крадин, Н.Н. Политическая антропология: Учебник. [Текст]: монографія/ Н.Н. Крадин. – 2-е изд., испр. и доп. - М.: Логос, 2004. – 272 с.

4. Горшенков, Г.Н., Костыря, Е.А., Лукичев, О.В. Криминология и профилактика преступлений: Учебное пособие. [Текст]: монографія/ Под общ. ред. В.П. Сальникова. – СПб., 2001. – 224с.

5. Боков, А.В., Садовников, С.А., Антонян, Е.А. и др. Криминология: Учебное пособие. [Текст]: монографія/ Под ред. проф. С.М. Иншакова. – М., 2005. – 211с.

6. Познышев, С.В. Криминальная психология: Преступные типы. О психологическом исследовании личности как субъекта поведения вообще и об изучении личности преступника в частности. [Текст]: монографія/ С.В. Познышев – Л.: Государственное издательство, 1926. – 256 с.

7. FATF Members and Observers - The Financial Action Task Force (FATF): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/#d.en.3147>

8. The Asia/Pacific Group on Money Laundering (APG): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apgml.org>

9. Caribbean Financial Action Task Force: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apgml.org>

10. The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/>

11. The Middle East & North Africa Financial Action Task Force (MENAFATF): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menafatf.org/>

12. The Eurasian group on combating money laundering and financing of terrorism (EAG): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurasiangroup.org/>

13. The Eastern and Southern Africa Anti Money Laundering Group (ESAAMLG MoU): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esaamlg.org/>

14. The Financial Action Task Force of Latin America (GAFILAT): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gafilat.org/>

15. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [Електронний ресурс]: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1702-VII - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

16. Про утворення міжвідомчої робочої групи з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс]: Постанова КМУ від 02.10.2003 № 1565 - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/315-2005-%D1%80>

17. Про утворення міжвідомчої робочої групи з дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс]: Постанова КМУ від 6 січня 2010 року № 25 - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2010-%D0%BF>

18. Типології Державної служби фінансового моніторингу України в 2004-2005рр. [Електронний документ]: наказ Держфінмоніторингу України від 27.12.2005 №249 – Режим доступу: http://sdfm.gov.ua/content/File/pdf/TYP_2005.pdf

19. Типології Державної служби фінансового моніторингу України в 2005-2006рр. [Електронний документ]: наказ Держфінмоніторингу України від 22.12.2006 №265 – Режим доступу: http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2007/26.12.06/typ_2006.pdf

20. Общая характеристика и темы типологических исследований. [Електронний документ]: Евразийская группа по противодействию легализации преступных доходов и финансированию терроризма (ЕАГ) – Режим доступу: http://www.eurasiangroup.org/ru/typology_research.php

21. Типології Державної служби фінансового моніторингу України за

2009р. [Електронний документ]: наказ Держфінмоніторингу України від 25.12.2009 №182 – Режим доступу: http://sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=114&art_id=1890&lang=uk

22. Типології Державної служби фінансового моніторингу України за 2011р. [Електронний документ]: наказ Держфінмоніторингу України від 27.12.2011 №179 – Режим доступу: http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2011/04.01.2012/tipolog2011.pdf

23. Дмитренко Т.Л. Фінансовий моніторинг вексельного обігу як складова протидії легалізації доходів злочинного походження та фінансування тероризму. / Т.Л. Дмитренко // Науковий, виробничо-практичний журнал Інституту розвитку фондового ринку «Ринок цінних паперів України». – 2012. – №9. – С.17–25.

24. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс]: Закон від 23.02.2006 №3480-15 - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

25. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/Content/download/Reforms/Financial%20sector/Complex%20program%20finance%20v4.pdf>

26. Типології Державної служби фінансового моніторингу України за 2013р. [Електронний документ]: наказ Держфінмоніторингу України від 29.12.2013 №185 – Режим доступу: http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/20121228/2012_27_12_2012.pdf

REFERENCES:

1. Kovalenko, V. V. Mizhnarodniy dosvid u sferi zapobigannya i protidii vidmivannuyu dokhodiv, oderzhav zlochinnim shlyakhom, ta finansuvannuyu terorizmu [Tekst]: monografiya / V. V. Kovalenko, S. O. Dmitrov, A. V. Kzhov. - Sumi: UABS NBU, 2007. - 112 s.

2. Dobren'kov, V.I., Kravchenko, A.I. Fundamental'naya sotsiologiya: V 15 t. T. 2: Empiricheskaya i prikladnaya sotsiologiya. [Tekst]: monografiya /

V.I. Dobren'kov, A.I. Kravchenko. - M.: INFRA-M, 2004. - 986 s.

3. Kradin, N.N. Politicheskaya antropologiya: Uchebnik. [Tekst]: monografiya / N.N. Kradin. - 2-ye izd., Ispr. i dop. - M.: Logos, 2004. - 272 s.

4. Gorshenkov, G.N., Kostyrya, Ye.A., Lukichev, O.V. Kriminologiya i profilaktika prestupleniy: Uchebnoye posobiye. [Tekst]: monografiya / Pod obshch. red. V.P. Sal'nikova. - SPb., 2001. - 224s.

5. Bokov, A.V., Sadovnikov, S.A., Antonyan, Ye.A. i dr. Kriminologiya: Uchebnoye posobiye. [Tekst]: monografiya / Pod red. prof. S.M. Inshakova. - M., 2005. - 211s.

6. Poznyshev, S.V. Kriminal'naya psikhologiya: Prestupnyye tipy. O psikhologicheskom uchebe kak sub'yekta povedeniya voobshche i ob izuchenii lichnosti prestupnika v chastnosti. [Tekst]: monografiya / S.V. Poznyshev - L.: Gosudarstvennoye izdatel'stvo, 1926. - 256 s.

7. Chleny FATF i nablyudateli - Tselevaya gruppа po finansovym meropriyatiyam (FATF): [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://www.fatf-gafi.org/about/membersandobservers/#d.en.3147>

8. Aziatsko-tikhookeanskaya gruppа po bor'be s otmyvaniyem deneg (PNG): [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://www.apgml.org>

9. Tselevaya gruppа Karibskogo finansovogo meropriyatiya: [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://www.apgml.org>

10. Komitet ekspertov po otsenke mer po bor'be s otmyvaniyem deneg i finansirovaniyu terrorizma (MONEYVAL): [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <https://www.coe.int/ru/web/moneyval/>

11. Tselevaya gruppа po finansovym meropriyatiyam na Blizhnem Vostoke i v Severnoy Afrike (MENAFATF): [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://www.menafatf.org/>

12. Yevraziyskaya gruppа po bor'be s otmyvaniyem deneg i finansirovaniyem terrorizma (YEAG): [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupapu: <http://www.eurasiangroup.org/>

13. Gruppа po bor'be s otmyvaniyem deneg v Vostochnoy i Yuzhnoy Afrike (YESSAMLG MoV): [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupapu: <http://www.esaamlg.org/>

14. Tselevaya gruppа po finansovym meropriyatiyam v Latinskoy Amerike (GAFILAT): [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://www.gafilat.org/>

15. Pro zapobigannya i protidiyu legalizatsii (vidmivannyu) dokhod, oderzhanii zlochinnim shlyakhom, finansuvannyu terrorizmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroi masovogo znishchennya [Yelektronniy resurs]: Zakon Ukraïni vid 14 zhovtnya 2014 roku № 1702-VII - Rezhim dostupa: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

16. Pro utvorennya mizhvidomchoi robochoi grupi z doslidzhennya metodiv tayntsiy u vidmivanni dokhodiv, oderzhanykh zlochyn Shlyakhom [Yelektronniy resurs]: Postanova KMU vid 02.10.2003 № 1565 - Rezhim dostupu: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/315-2005-%D1%80>

17. Pro Utvorennya mizhvidomchoyi ROBOCHOYI HRUPY z doslidzhennya metodiv ta tendentsiy u vidmivanni dokhodiv, oderzhanykh zlochyn Shlyakhom [Elektronnyy resurs]: Postanova KMU vid 6 sichnya 2010 roku № 25 - Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2010-%D0%BF>

18. Tipologii Derzhavnoï sluzhbi finansovogo monitoringu Ukraïni v 2004-2005rr. [Yelektronniy dokument]: nakaz Derzhfinmonitoringu Ukraïni vid 27.12.2005 №249 - Rezhim dostupu: http://sdfm.gov.ua/content/File/pdf/TYP_2005.pdf

19. Tipologii Derzhavnoï sluzhbi finansovogo monitoringu Ukraïni v 2005-2006rr. [Yelektronniy dokument]: nakaz Derzhfinmonitoringu Ukraïni vid 22.12.2006 №265 - Rezhim dostupapu: http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2007/26.12.06/typ_2006.pdf

20. Obshchaya kharakteristika i temy tipologicheskikh issledovaniy. [Yelektronniy dokument]: Yevraziyskaya gruppа po protivodeystviyu legalizatsii prestupnykh dokhodov i finan-

sirovaniya terrorizma (YEAG) - Rezhim dostupa: http://www.eurasiangroup.org/ru/typology_research.php

21. Tipologii Derzhavnoi sluzhbi finansovogo monitoringu Ukraïni za 2009r. [Yelektronniy dokument]: nakaz Derzhfinmonitoringu Ukraïni vid 25.12.2009 №182 - Rezhim dostupu: http://sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=114&art_id=1890&lang=uk

22. Tipologii Derzhavnoi sluzhbi finansovogo monitoringu Ukraïni za 2011r. [Yelektronniy dokument]: nakaz Derzhfinmonitoringu Ukraïni vid 27.12.2011 №179 - Rezhim dostupu: http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2011/04.01.2012/tipolog2011.pdf

23. Dmitrenko T.L. Finansoviy monitoring veksel'nogo obigu yak skladova protidii legalizatsii dokhodiv zlochinnogo pokhodzhennya ta finansuvannya terorizmu. / T.L. Dmitrenko // Naukoviy, virobnicho-praktichniy zhurnal Institutu rozvitku fondovogo rinku «Rinok tsinnikh paperiv Ukraïni». - 2012. - №9. - S.17-25.

24. Protsinni payer i fondoviy rinhok [Yelektronniy resurs]: Zakon vid 23.02.2006 №3480-15 - Rezhim dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

25. Kompleksnaya programma rozvitku finansovogo sektoru Ukraïni do 2020 g. roku [Yelektronniy resurs]. - Rezhim dostupu: <http://reforms.in.ua/Content/download/Reforms/Financial%20sector/Complex%20program%20finance%20v4.pdf>

26. Tipologii Derzhavnoi sluzhbi finansovogo monitoringu Ukraïni za 2013r. [Yelektronniy dokument]: nakaz Derzhfinmonitoringu Ukraïni vid 29.12.2013 №185 - Rezhim dostupu: http://sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2012/20121228/2012_27_12_2012.pdf